

Definicja systemu zarządzania (Poznań 2006)

System zarządzania przedsiębiorstwem wstępnie definiujemy następująco¹.

1. Jest to *integralny, krytyczny podsystem* systemu przedsiębiorstwa. Integralność wynika z niemożności precyzyjnego i jednoznacznego wyodrębnienia tego podsystemu z systemu przedsiębiorstwa. Bez podsystemu zarządzania przedsiębiorstwo traci tożsamość i zdolność do istnienia i działania.

2. Stanowi go *zbiór czynników zarządzania* wraz z ich własnościami. Składają się one na procesową, obiektową, instytucjonalną i społeczną naturę zarządzania przedsiębiorstwem. Wyodrębnienie podsystemu zarządzania w przedsiębiorstwie, jakkolwiek dokonywane przy pewnych założeniach, umożliwia traktowanie go jako obiektu, wywodzącego się z zarządzania traktowanego jako złożona całość. W *kompletnym ujęciu procesowym* na system zarządzania składają się:

a) podstawowe procesy i funkcje zarządzania (sprawstwo; modelowanie; organizowanie; kierowanie; sprzęganie - SMOKF),

b) działania i zmienne traktowane instrumentalnie,

c) metazarządzanie,

d) czynności wspierające zarządzanie,

e) czynności gospodarowania w zarządzaniu,

f) czynności informowania w zarządzaniu.

3. Podstawą ukształtowania zbioru i oddziaływania z wnętrzem i otoczeniem przedsiębiorstwa jest możliwość, celowość i wykonalność prowadzenia *procesów i funkcji zarządzania*. Istotą procesu i systemu zarządzania jest *zarządcze powodowanie zachowań przedsiębiorstwa w jego powiązaniach z otoczeniem*. Powodowanie takie odbywa się na gruncie przyjętych założeń (*doktryna zarządzania*). Zakładamy, że powodowanie odbywa się *z poszanowaniem wszelkich praw* interesariuszy, włącznie z quasi interesariuszem - przyrodą.

4. Zdolność do powodowania zachowań zapewnia systemowi zarządzania *własna energia, oraz energia kształtująca się dynamicznie w stosunku społecznym kierowania (władza)*.

5. Szczególną rolę pełni w systemie zarządzania *podsystem metazarządzania*. Zapewnia on systemowi zdolność do samozarządzania, i jest podstawowym czynnikiem traktowania systemu przedsiębiorstwa jako systemu autonomicznego. Metazarządzanie jest skonstruowane w sposób umożliwiający pokonanie rozmaitych trudności, począwszy od niebezpieczności i konfliktu wartości oraz ryzyka, przy założeniu nadrzędności kluczowych wartości celów biznesowych przedsiębiorstwa.

6. System taki *cehuje się zgodnością, spójnością, uporządkowaniem i stabilnością*, widzianymi jako kategorie dialektyczne. Cechy te odnoszą się zarówno do wnętrza, jak i powiązań systemu z otoczeniem. Dzięki tym cechom system zarządzania posiada wewnętrzną, zróżnicowaną funkcjonalnie strukturę. Postrzegany całościowo, jako element systemu przedsiębiorstwa, jest składnikiem, którego wymienione własności i powiązania (relacje) nie mogą być przypadkowe (system zarządzania przedsiębiorstwem – SZP, jako część struktury wyższego rzędu).

Interpretacja SZP (Systemu Zarządzania Przedsiębiorstwem), XII. 2008r

Przedmiot interpretacji	Szukaj w źródłach z listy poniżej tabeli	Uzupełniająca interpretacja
1. SZP jako integralny, krytyczny podsystem przedsiębiorstwa	1. s. a) 184-191 b) 244-249 2. s. a) 53-61	1. Integralność SZP. Powiązanie SZP z pozostałymi podsystemami przedsiębiorstwa jest wielostronne. Nie jest możliwe wyodrębnienie podsystemu zarządzania z systemu przedsiębiorstwa, jednoznacznie definiujące: a) tożsamość - elementy (E), ich własności (W) i relacje (R) między nimi; b) odrębność – a) granice między SZP a przedsiębiorstwem; b) relacje między SZP a przedsiębiorstwem. a) Oznacza to rozmytość (niedookreśloność, w tym granic), zmienność wszystkich podsystemów i systemu przedsiębiorstwa

		jakocności. b) Jednocześnie zmiana poziomu integralności (zakresu i stopnia) przedsiębiorstwa pociąga za sobą adekwatne zmiany SZP, o ile zachowane mają być pozostałe atrybuty systemowości przedsiębiorstwa i SZP. 2. Krytyczny podsystem. Jest on koniecznym składnikiem przedsiębiorstwa (bez którego przedsiębiorstwo nie może istnieć). Istnieją podsystemy, bez których przedsiębiorstwo może istnieć, np. podsystem opieki socjalnej pracowników (który też musi zawierać w sobie jego własne pierwiastki zarządcze).
2. Zbiór czynników zarządzania	1. s. a) 66-70 b) 217-223	
3. Procesowa, obiektowa, instytucjonalna i społeczna natura zarządzania przedsiębiorstwem	1. s. a) 176-179	1. Na początku zawsze jest proces (ciąg zdarzeń), prowadzący do świadomie lub intuicyjnie i odruchowo oznaczonych skutków. Nawet jeśli odruchowo „walniemy (kogoś) w szcękę” (nazwa działania), to możemy wyodrębnić w nim wszystkie składniki działania widzianego jako struna (splot czynności – patrz źródło 1, s. 155-165). Czynności zarządcze składają się tu na – co prawda, intuicyjnie i odruchowo - na wyspecjalizowany proces zarządczy. Bez śladowych czynności sprawstwa (impuls decyzyjny), modelowania (rozpoznanie i ocena oraz plan uderzenia), organizowania (np. skoordynowania składników działania), kierowania (np. oddziaływania motywacyjnego na samego siebie) oraz sprzęgnięcia wszystkiego w całość (np. kontrola) niemożliwe byłoby osiągnięcie skutku. 2. Zarządzanie może być wyodrębnione jako wyspecjalizowany, samoistny proces a) Wyłącznie w odniesieniu do działania, którego dotyczy (zarządzanie nie istnieje samo w sobie i samo dla siebie). b) Wyłącznie na skutek wzrostu wielkości i złożoności działania i podziału pracy.

4. Założenia wyodrębnienia podsystemu zarządzania w przedsiębiorstwie	1. s. a) 244-245 2. s. a) 53-61 3.	1. Punktem wyjścia są: a) integralność; b) autonomiczność oraz c) kongruencja przedsiębiorstwa. Przedsiębiorstwo byłoby systemem zupełnie autonomicznym, gdyby miało zupełną swobodę zachowań. Praktycznie stosunki z otoczeniem obniżają poziom swobody (zakres i stopień swobody), poniżej poziomu zupełności. Co więcej współcześnie (globalizacja i wzrost gęstości systemów społecznych) otoczenie zawłaszcza władczą część uprawnień decyzyjnych przedsiębiorstwa, dotyczących swobody jego zachowań (np. oznacza kategorie i zasady funkcjonowania ustroju). Skutkuje to rozerwaniem jedności SZP. 2. W rezultacie zupełnie precyzyjne wyodrębnienie SZP jako podsystemu w systemie przedsiębiorstwa nie jest możliwe. Relacje między „SZP wewnętrznym przedsiębiorstwa”, a „SZP oznaczanym przez otoczenie” są dynamiczne. Doktryna zarządzania musi rozstrzygać pewne kwestie, na przykład a) Czy fundamentem jest jedność, autonomia i zupełna integralność przedsiębiorstwa (wtedy rozwiązujemy zadanie: czy i na ile można przedsiębiorstwu „odebrać” podmiotowość?). b) Czy fundamentem jest podmiotowość nadsystemu społecznego, np. kraju (wtedy rozwiązujemy zadanie: na ile można przedsiębiorstwu „przyznać” podmiotowość?). Dynamika wskazanych relacji kształtuje się w aktywnej grze jaką system społeczny (przedsiębiorstwo) i nadsystem społeczny (np. państwo i samorzady danego kraju) prowadzą ze sobą.
5. Kompletnie ujęcie procesowe SZP	1. s. a) 237-242	1. Podstawowe czynności zarządcze składają się na zarządzanie rozumiane jako struna. Zatem bez pozostałych czynności struny zarządzania, odniesionych do czynności podstawowych oraz siebie nawzajem, zarządzanie byłoby mniej sprawne lub niesprawne.
5.1. Podstawowe procesy i funkcje zarządzania	1. s. a) 211-217	

5.2. Działania i zmienne traktowane instrumentalnie w zarządzaniu	1. s. a) 223-237	1. Generalnie istotą zarządzania, rozumianego jako wyspecjalizowany proces, jest powodowanie zachowań przedmiotu zarządzania. Przedmiot zarządzania jest rozumiany jako kategoria, co oznacza, że w danym wypadku może nim być podmiot, obiekt, system, i in. W ty kontekście powodowanie zachowań niektórych przedmiotów, np. systemów, jest wielce złożonym i probabilistycznym procesem. 2. Hybrydowość, otwartość, zmienność i rozmytość systemów społecznych sprawia, że wyspecjalizowany podmiot zarządzający jest tylko jednym z graczy, starających się zrealizować dążenia. 3. W takiej grze zarządzający może nominalnie wykorzystać dowolną zmienną lub ich układy jako czynnik (mechanizm) powodowania, z intencją skuteczności. Pula takich zmiennych jest zbiorem otwartym, chyba że podmiot przyjmie doktrynalne ograniczenia, np. prawne, etyczne, samoograniczające go (może więc wykluczyć siłę militarną, itp.). Przykładem systemu powodowania wykorzystanego zarządczo, a nie bezpośrednio biznesowo, były oddziaływania Gazpromu wobec Ukrainy i UE w okresie 2008r, polegające na „zakręceniu kurka gazowego”.
5.3. Metazarządzanie	1. s. a) 216-217	1. Metazarządzanie – zarządzanie zarządzaniem. Łatwo to zrozumieć, kiedy zarządzanie oznaczymy jako działanie, które nas interesuje (struna). Wtedy w takim działaniu znajdujemy wszystkie czynności struny, w tym również zarządcze. Czynnościami podstawowymi będą tu – w ujęciu funkcjonalnym- procesy SMOKF. Czynności zarządcze wewnątrz struny, odniesione przede wszystkim do podstawowych czynności zarządzania (SMOKF), ale także do pozostałych czynności struny, składają się na metazarządzanie.
5.4. Czynności wspomagające zarządzanie	1. s. a) 241	1. Podstawowe działania zarządcze (SMOKF) oraz pozostałe związane z nimi (<i>kompletne ujęcie procesowe</i>) wymagają wyspecjalizowanych czynności pomocniczych, obsługowych, usługowych, katalizujących, etc. Wszystko są to czynności wspierania, zapewniające podtrzymanie, ułatwianie,

		udogodnianie, odtwarzanie, kształtowanie, itp., procesów i systemu zarządzania. 2. Nie należy tu mylić tak rozumianego wspierania, będącego składnikiem struny „zarządzanie”, ze wsparciem udzielanym, na przykład, przez ekspertów zewnętrznych w zarządczych procesach podstawowych (przykład: grupa konsultingowa pomagająca zbudować plan strategiczny). Takie wsparcie jest „rozrostem” funkcji podstawowej, tu: (M)odelowania.
5.5. Czynności gospodarowania w zarządzaniu	1. s. a) 241-243	1. Rozwijanie czynności i systemu zarządzania w przedsiębiorstwie wywołuje skutki ekonomiczne. Każda zmiana zarządcza pociąga za sobą skutki kosztowe, niekiedy przychodowe (np. kiedy sprzedajemy usługi zarządcze). 2. W istocie gospodarowanie w zarządzaniu jest tak samo naturalne jak w każdym innym procesie. Zatem nie można rozważać SZP bez odniesienia się do gospodarowania w zarządzaniu. Bezpośrednia efektywność zarządzania jest trudna do pomiaru, rejestracji, kalkulowania i rachowania – ale to nie znaczy, że nie istnieje. 3. Podsystem gospodarowania w zarządzaniu jest integralnym składnikiem SZP.
5.6. Czynności komunikowania się w zarządzaniu	1. s. a) 241	1. Każda zmiana, a więc proces także, niesie z sobą informację. Procesy komunikowania się zawierają w sobie procesy informowania się. Zarządzanie samo wytwarza informację i układy komunikowania się, jak również zgłasza zapotrzebowanie na nie. Podsystem informacji zarządczej jest integralnym składnikiem SZP.
6. Prowadzenie procesów i funkcji zarządzania (prowadzenie w sensie ogółu czynności zorientowanych na skuteczność; prowadzić w jęz. ang.: „to pursue” lub „to run”)	1. s. a) 80-128 b) 250-288 b) 289-298	1. Określanie możliwości, celowości i wykonalności prowadzenia procesów i funkcji zarządzania odbywa się na tle: a) dążeń podmiotu działającego; b) doktryny działania; c) wewnętrznych i zewnętrznych okoliczności działania; d) specyfiki działania w otoczeniu; e) przyjętych ograniczeń. 2. Zarządzanie nie musi być wyodrębnionym i rozwiniętym tożsamościowo procesem, funkcją przedsiębiorstwa. W mikroprzedsiębiorstwach odbywa się ono

		najpierw w głowach, sercach i dłoniach przedsiębiorców-wykonawców. Dopiero następnie, rozważając wymienione wyżej kategorie zmiennych, decydują się oni, bądź nie, najczęściej na stopniowe rozwijanie SZP. 3. Zarządzanie można widzieć w szerszym i węższym ujęciu (patrz – źródło 2, s. 54-56).
7. Powodowanie zachowań i zarządcze powodowanie zachowań	1. s. a) 203-211	
8. Doktryna zarządzania	1. s. a) 218 b) 254-255 c) 264 c) 276 d) 280	1. Doktryna zarządzania to decyzje przedsiębiorcy co jego do poznawczej, aksjologicznej i normatywnej postawy wobec zarządzania przedsiębiorstwem. 2. Na przykład, jeśli przedsiębiorca założy, że ludzie reagują tylko na przymus (teoria X D. McGregora), to będzie miał tendencję do forsowania odpowiadających mu metod i narzędzi zarządzania. 3. Okoliczności mogą, lecz nie muszą, spowodować (np. postawa związków zawodowych) zmianę doktryny zarządzania.
9. Doktryna poszanowania wszelkich praw interesariuszy	4. Sedno	1. Otoczenie jest najważniejszym polem zainteresowania przedsiębiorcy. Jednak przyroda jest obecna zarówno we wnętrzu jaki w otoczeniu przedsiębiorstwa. 2. Zatem przyroda jest, oprócz ludzi, najważniejszym interesariuszem przedsiębiorcy. 3. Oczywiście, przedsiębiorca może przyjąć doktrynalnie inną postawę wobec interesariuszy, w skrajnym wypadku nawet poza- i nie- prawną i etyczną.
10. Zdolność do powodowania zachowań	1. s. a) 217-223	1. Zdolność do powodowania zachowań przedsiębiorstwa w jego powiązaniach z otoczeniem jest specyficznym potencjałem społecznym przedsiębiorcy. 2. Zdolność ta jest nominalną i realną energią społeczną, dzięki której podmiot zarządzający

		może być i jest mniej lub bardziej skuteczny. 3. Sprawność zarządzania systemami społecznymi może być tylko suboptymalna i uwarunkowana innymi zmiennymi.
10.1. Własna energia SZP	1. s. a) 60-61 b) 69	1. Energię definiuję jako zdolność danego podmiotu (systemu) do wywoływania zmian. W tym kontekście energią dysponuje wnętrze systemu społecznego (energia wewnętrzna) i otoczenie (energia otoczenia). 2. Powiązanie tych dwu energii, z pozycji systemu społecznego, nazywam strategiczną energią tego systemu (energia wewnętrzna na tle energii otoczenia) 3. Własna energia SZP to zdolność do powodowania zarządczego. Jej istotą jest władza, rozproszona między elementy, własności i relacje SZP (procesy, obiekty, instytucje i układ społeczny zarządzania) w powiązaniach z otoczeniem
10.2. Energia kształtująca się w stosunku społecznym kierowania	1. s. a) 60 b) 76-78 c) 298-314	1. Zarządzanie przedsiębiorstwem, traktowanym systemowo, to powodowanie zachowań przedsiębiorstwa i jego otoczenia. Błędem jest ograniczanie procesu zarządzania tylko do wnętrza systemu zarządzanego. 2. Otoczenie jest powodowane przez przedsiębiorcę egocentrycznie (z pozycji jego własnych interesów). Jest kwestią doktryny przedsiębiorstwa (a w niej doktryny zarządzania), czy i w jakim zakresie uwzględni on także interesy otoczenia (np. tzw. publiczna odpowiedzialność przedsiębiorstwa). 3. Otoczenie i przedsiębiorca prowadzą w stosunku do siebie grę. Zatem zdolność do powodowania zachowań systemowo traktowanego przedsiębiorstwa, czyli strategiczny potencjał zarządczy, jest wielkością wypadkową stosunku społecznego.
11. Podsystem metazarządzania	1. s. a) 315-334	1. Stanowi kluczowy podsystem w systemie zarządzania, zapewniając kształtowanie SZP jako całości. 2. Przedmiotem zarządzania jest tu sam SZP. Można więc utworzyć macierze SMOKF (podstawowe procesy zarządzania)/SZP (systemem zarządzania), przy czym SZP może

		występować w dowolnym ujęciu strukturalnym. 3. Metazarządzanie może także wystąpić jako podsystem w SZP. Wtedy możemy utworzyć macierz podsystem zarządzania/system zarządzania (w obydwu wypadkach mamy „kompletne ujęcie procesowe”, obiektowe, instytucjonalne i układu społecznego zarządzania).
12. Atrybuty systemowości SZP (zgodność, spójność, uporządkowanie, stabilność - jako kategorie dialektyczne wewnątrz i w powiązaniach z otoczeniem)	1. s. a) 244-249 5. s. a) 23-34	1. W istocie w SZP zgodność, spójność, uporządkowanie i stabilność są cechami stopniowalnymi. Oznacza to [np. co do zgodności składników (E), ich własności (W) oraz relacji (R) między nimi], że współistnieją one z odpowiednimi niezgodnymi E, W i R. Co więcej, niezgodność ta może osiągnąć poziom krytyczny, zagrażający istnieniu SZP. 2. Najgroźniejszym zjawiskiem są antynomie o charakterze aktywnej kooperacji negatywnej, których najwyższym stopniem jest walka (wojna) skierowana na unicestwienie danego atrybutu SZP lub zbioru atrybutów.
13. Zróżnicowanie funkcjonalne struktury SZP	1. s. a) 233-249	1. Funkcję traktuje się tu jako miejsce (usytuowanie) i rolę (pozycja dynamiczna i statyczna danego E, W, R lub ich układów w całym SZP, oraz ich znaczenie dla SZP jako całości i dla przedsiębiorstwa). 2. Niektóre E, W i R są funkcjonalnie ściśle wyspecjalizowane (np. służą tylko planowaniu), inne zaś są wielofunkcyjne (np. cena – może mieć znaczenie normatywne, motywujące, kształtujące sytuację decyzyjną).

1. Patrz także schemat blokowy na rys. 2. Podsystem zarządzania w systemie społecznym w menu: Nauki o zarządzaniu

1. H. Witczak, Natura i kształtowanie systemu zarządzania przedsiębiorstwem, WN PWN, Warszawa 2008
2. M. Sławińska, H. Witczak (red.), Podstawy metodologiczne prac doktorskich w naukach ekonomicznych, PWE, Warszawa 2008
3. H. Witczak, Nauka o zarządzaniu a nauka o ekonomii, Współczesne Zarządzanie, nr3/2007
4. www.witczak.pl

5. E. Urbanowska-Sojkin, P. Banaszyk, H. Witczak, Zarządzanie strategiczne przedsiębiorstwem, PWE, Warszawa 2004.